

про загальний психо-емоційний стан особи, висвітлити важливі факти життя і служби, сприяти встановленню контакту отримувача психологічних послуг і психолога. Після першої бесіди психолог повинен мати можливість планувати, до лікарів якої спеціалізації варто спрямувати людину додатково (невролог, психоневролог, психіатр, ендокринолог, нейропсихолог тощо), які діагностичні методики і батареї тестів застосувати під час наступної зустрічі, виявити найбільш ресурсні і найбільш «складні» теми для отримувача послуг. А також – визначити характер та оцінити копінг-стратегії, які демонструються особистістю. Намітити приблизний індивідуальний план психореабілітації.

1. Борисова О. О. Психореабілітація учасників бойових дій в Україні: правові засади та практичні виміри. Габітус. Випуск 49. 2023. С.16-21.

2. Деякі питання надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: Постанова Кабінету Міністрів України № 1338 від 29.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.12.2023).

Ірина БОТНАРЕНКО,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії
злочинності навчально-наукового інституту
№ 1 Національної академії внутрішніх справ

ЧОЛОВІК ЯК ЖЕРТВА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: «ПРИХОВАНА» ПРОБЛЕМА

Домашнє насильство в основному розглядають через призму, яка висвітлює жінок жертвами, а чоловіків – злочинцями. Однак, насильство в сімейній сфері, де потерпілим є особа чоловічої статі, в суспільстві має місце. Зазначена проблематика не є надто обговорюваною темою, а, відтак, мало досліджена. Чоловіки на різних етапах свого життя зазнають насильства, проте вони схильні замовчувати такі факти. Окрім подружніх партнерів (співмешканців), трапляються випадки вчинення насильницьких дій проти чоловіків літнього віку з боку дітей, онуків, братів, сестер, невісток.

За результатами, які оприлюднила директорка Amnesty International в Україні Оксана Покальчук: 25 % опитаних чоловіків на запитання, чи потерпали вони у дитинстві від насильства вдома, надали ствердну відповідь. Коли ж наводилися конкретні приклади (ляпаси або погрози), кількість тих,

хто опинявся в подібних ситуаціях, зростала більше ніж удвічі. 65 % опитаних розповіли, що у дитинстві отримували ляпаси, побиття ременем, а також приниження і словесні погрози. Суб'єктами насильства найчастіше виступали батько, вітчим, партнер матері (про це говорили 45 % опитаних, хто пережив домашнє побиття чи приниження дитиною або підлітком). 32 % респондентів стверджували, що агресія йшла від матері, мачухи або партнерки батька [1].

Чоловіки, які стали жертвами домашнього насильства в дорослому віці зазначали, що його скоювали їхні дружини або партнерки. Про це розповіли 15 % опитаних [1].

Чоловіки, які зіткнулися з насильством і жорстоким поведженням, рідко звертаються за психологічною допомогою з метою подолання їх наслідків. Однією з головних причин цього є те, що вони, як представники сильної половини людства, вважають ганебним рішення звертатися за допомогою, і для них дуже принизливо і соромно бути жертвами жорстокого поведження з боку жінки. Ще одним фактором ненадання проблемі розголосу є страх бути висміяним через нездатність впоратися з насильством самотійно. Наше суспільство засновується на прийнятті чоловічого домінування. Бути жертвою домашнього насильства не відповідає цьому стереотипу. Крім того, гендерні норми та уявлення асоціюють чоловіків із природною мужністю, силою, тим самим змушуючи останніх вірити, що вони можуть впоратися з ситуацією, не виносячи події на розголос. Крім того, більшість організацій з протидії домашньому насильству орієнтовані на жінок і, персонал яких, переважно, складається з жінок (жінок-психологів, жінок-консультантів та ін.).

З огляду на почуттєву основу жорстокого ставлення, емоційне благополуччя та психологічна розсудливість чоловіків ігноруються їхніми партнерами, а, іноді, й родиною загалом. Якщо просте очікування фінансової стабільності не виправдовується, це призводить до звинувачень у неспроможності чоловіків. На жаль, не всі жінки підтримують своїх партнерів і ставляться з розумінням у подібних ситуаціях. Дуже часто емоційний стрес, який відчувають чоловіки через недостатню фінансову спроможність (ведення будинку, сплату рахунків і кредитів), залишається без уваги, який підсилюється різноманітними скаргами на їхні дії по відношенню до сім'ї. У деяких випадках це стає підставою для розлучення. Необхідно пам'ятати, що, окрім соціальної зумовленості патріархату, яка не дає чоловікам бути експресивними, вони також закріплені відносно меншою соціальною активністю. Однак це можна змінити. Партнерки часто очікують, що чоловіки будуть «читати між рядків», але багато з них можуть бути не наділеними таким умінням.

Загалом, процес набуття ролі жертви базується на тих самих принципах і механізмах, що й у жінок (набута безпорадність, самопрограмування «на поразку», формування комплексу невдахи, придушення спонтанних та емоційних реакцій). Типовими проявами насильства щодо чоловіків є, насамперед, психологічне насильство (придушення, тиск, образи, відмова у

спілкуванні, домінування у сфері життя, приниження), економічне насильство і, значно меншою мірою, фізичне насильство. Партнерки неодноразово публічно критикують чоловіків за будь-які дрібні провини, постійно нагадують їм про принизливі випадки чи ситуації, називають їх образливими іменами тощо.

Психологічні особливості чоловіків, які постраждали від домашнього насильства, включають низьку самооцінку, невпевненість у собі, інфантильність, тривожність, залежність, внутрішню агресію, втрату або нерозвиненість структури власного «Я», інфантильність, втрату орієнтирів і низьку повагу до себе та інших. Чоловіки можуть зазнавати таких типів і тактик насильства, що й інші потерпілі від нього, зокрема: переслідування, фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насильство. Однак сприйняття чоловіками того, що відбувається, може бути різним. Наприклад, чоловіки можуть вважати, що фізичне насильство не є ефективною тактикою контролю, оскільки вони все ще відчують себе могутніми та фізично здатними зупинити насильство.

Психологічне насильство, яке є однією з найпоширеніших форм домашнього насильства, з яким стикаються чоловіки, зазвичай зачіпає їх «чоловічу» природу. У більшості випадків чоловіків звинувачують у тому, що вони недостатньо сміливі, не мають достатніх заробітків, слабкі, занадто виявляють емоції (плачуть), коли їх ображають. Окрім цього, не дивлячись на те, що більшість чоловіків є «стійкими» до фізичного насильства, вони можуть гостро реагувати на приниження та словесні образи, які є виявом психологічного насильства, особливо публічного.

Отже, домашнє насильство – це не «проблема однієї статі»: фактично, це «катастрофа», яка існує вже давно, але без належного рівня підтримки суспільством. Вплив насильства по відношенню до чоловіків применшується через соціальні стереотипи, які «вбачають» у чоловіках главу родини, сильних, захисників та годувальників. Загальна презумпція або упереджені думки, які здавна побутували в нашому суспільстві, полягають у тому, що чоловіки мають бути сильними, мужніми, і, як правило, повинні стримувати свої емоції. Якщо вони виявляють свою вразливість, тоді на них навішують ярлик, пов'язаний з ототожненням їх жіночої сутності та інші принизливі терміни.

Розуміння того, як чоловіки переживають віктимізацію з боку жорстокого партнера чи члена сім'ї, потребує уваги дослідників. Хоча як чоловіки, так і жінки можуть бути жертвами домашнього насильства, подібності та відмінності в їх досвіді з урахуванням гендерного аспекту на сьогодні не є достатньо зрозумілими в науковій доктрині. Як наслідок, оцінювання домашнього насильства без урахування статево-рольових особливостей злочинця посилює проблему хибної гендерної симетрії та перешкоджає ефективному створенню надійних правових механізмів протидії цьому явищу саме щодо осіб чоловічої статі.

1. Константинова Н. 65 % українських чоловіків у дитинстві були жертвами домашнього насильства – соціопитування Amnesty International. 30 черв. 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrainski-choloviky-zhertvy-domashnioho-nasylstva/31328625.html>.

Володимир ГАВРИЛЮК,
кандидат юридичних наук

ВИДИ ФУНКЦІЙ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Наукове опрацювання функцій дозволить зрозуміти, яке коло правовідносин охоплюється соціальним захистом працівників публічної служби та який вплив він має на виконання державою своїх конституційних соціальних обов'язків. Також, функції визначатимуть значення соціального захисту для працівників публічної служби, членів його сім'ї та формування довіри соціуму до органів публічної влади. Важливим є дослідження фактичного втілення таких функцій соціального захисту працівників публічної служби, що дозволить віднайти проблеми та прогалини у правовому регулюванні.

Варто зазначити, що питання мети, завдань та функцій соціального захисту працівників публічної служби було вивчено частково щодо державних службовців, суддів чи прокурорів, однак комплексні наукові роботи є малочисельними. Так, окремі аспекти даного питання були висвітлені наступними вченими: Н. Ф. Артеменко, В. А. Багрій, В. В. Безусий, Н. Н. Британська, Ю. В. Дмитрієв, О. М. Домбровська, М. І. Іншин, З. Д. Калініченко, М. І. Карпа, А. Л. Клименко, П. В. Коломоєць, А. Б. Коцур, О. В. Марценюк, Н. С. Мякушко, В. І. Надрага, О. В. Насібова, А. Ю. Огінська, А. В. Стойка, М. І. Тимофєєва.

Функції соціального захисту працівників публічної служби повинні відображати його напрями діяльності та характер впливу на правовідносини із публічним службовцем. На відміну від мети чи завдань, функції соціального захисту працівників публічної служби є більш змінними та динамічними й можуть визначати місце соціального захисту в правовому регулюванні, соціальній політиці, кадровому забезпеченні публічної служби. Так, Н. Н. Британська зауважує, що завдяки соціальній допомозі, соціальний захист виконує лікувальну, а також реабілітаційну функції, сутність яких полягає у допомозі людям в скрутних життєвих ситуаціях та попередження зубожіння. Також, соціальний захист виконує превентивну й запобіжну функції через захист від безробіття, старіння, економічну допомогу у вихованні дітей, що проводиться через соціальне страхування й охорону здоров'я. Крім того,